

Sygn. akt IV CSK 483/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa F. J.

przeciwko [...] Bank Spółce Akcyjnej w W.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego oraz o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 czerwca 2017 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 1 marca 2016 r., sygn. akt I ACa .../15,

**uchyla zaskarżony wyrok w punktach III, IV i V i przekazuje
sprawę Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo o pozbawienie wykonalności bankowego tytułu wykonawczego oraz o zapłatę, skierowane przeciwko pozwanemu Bankowi.

Uznał ten Sąd, że zarówno treść regulaminu Banku, jak i racja funkcji zabezpieczeń przemawiała za możliwością żądania od powoda przez pozwanego Bank podwyższenia zabezpieczenia w postaci blokady środków negocjowanych terminowych transakcji wymiany walut. Wskutek odmowy przez powoda dokonania podwyższenia zabezpieczenia tego zabezpieczenia, pozwany Bank był uprawniony do rozliczenia w dniu 11 maja 2010 r. obu transakcji przez ich zamknięcie, a przejęcie przez Bank środków powoda było właściwym wykonaniem zawartych umów i nie stanowiło bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego, stwierdził Sąd I instancji.

Po rozpoznaniu apelacji powoda, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok tylko w ten sposób, że uchylił orzeczenie nakazujące pobrać od powoda opłatę od pozwu, oddalając w pozostałym zakresie jego apelację. Sąd odwoławczy podzielił i przyjął za podstawę własnego rozstrzygnięcia ustalenia faktyczne, ocenę dowodów jak i prawną wykładnię przedstawioną przez Sąd Okręgowy.

W ocenie Sądu odwoławczego, postanowienie § 9 ust. 2 Regulaminu Banku zastrzegające prawo do żądania podwyższenia aktualnej kwoty depozytu gwarancyjnego w przypadku wystąpienia istotnych zmian na rynku finansowym ma odpowiednie zastosowanie do zabezpieczenia w postaci blokady środków lokaty terminowej z racji odwołania zawartego w § 13 ust. 1 Regulaminu.

Skutki w postaci rozliczenia przez Bank transakcji w wyniku jej zamknięcia przed datą waluty i obciążenia posiadacza kwotą rozliczenia są konsekwencją zaniechania podwyższenia zabezpieczenia ustanowionego w każdej formie, stwierdził Sąd Apelacyjny aprobując właściwe zastosowanie przez Sąd Okręgowy zasad wykładni wynikających z art. 65 § 2 k.c.

Przyjął Sąd drugiej instancji wystąpienie przesłanki żądania przez Bank podwyższenia zabezpieczenia, tj. istotnych zmian na rynku finansowym, wskazując

na trafne wykazanie jej wystąpienia dowodem z miarodajnej opinii biegłego, co w konsekwencji, uprawniało Bank do żądania zabezpieczenia w postaci blokady większej ilości środków lokaty terminowej.

W tej sytuacji, w ocenie Sądu odwoławczego, przejęcie przez pozwanego Bank środków zablokowanych na lokacie terminowej nie było działaniem bezpodstawnym, a bankowy tytuł egzekucyjny miał swe podstawy faktyczne i prawne.

Sąd ten ponadto uznał, że do oceny udziału powoda w tych transakcjach nie mają zastosowania regulacje dotyczące ochrony konsumentów (art. 385 i nast. k.c.), uzasadniając tę ocenę specyficznym (niekonsumenckim) stosunkiem prawnym łączącym strony, wysokimi kompetencjami powoda i świadomie podejmowanym przez niego ryzykiem. Stwierdził nadto Sąd Apelacyjny, że powód, niebędący stroną słabszą, mniej zorientowaną w tym stosunku umownym, godził się na dokonanie przez pozwanego Bank oceny co do wystąpienia istotnych zmian na rynku finansowym.

Za bezprzedmiotowe i nieistotne dla rozstrzygnięcia sprawy uznać należało raporty i opracowania dotyczące kondycji rynku finansowego w roku 2010, skoro ocenie podlegał konkretny okres obowiązywania umowy i z tej perspektywy należało oceniać zasadność żądania pozwanego Banku podwyższenia zabezpieczenia, uznał Sąd drugiej instancji.

Wyrok Sądu Apelacyjnego powód zaskarżył w całości, opierając skargę kasacyjną na zarzutach mieszczących się w ramach obu podstaw kasacyjnych.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił niezastosowanie wobec powoda art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 22¹ k.c., naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. i art. 385¹ k.c. przy dokonywaniu wykładni praw i obowiązków stron w postanowieniach Regulaminu, niezastosowanie art. 140 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w zw. z art. 3 Protokołu (Nr 13) pomimo podzielenia oceny, że stanowią one dyrektywę unijną, niewłaściwe zastosowanie art. 476 k.c. oraz art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. przez przyjęcie, że środki zabrane powodowi przez pozwanego były świadczeniem należnym.

Zarzuty naruszenia art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP uzasadnił skarżący błędnym przyjęciem istnienia zobowiązania powoda stwierdzonego b.t.e., jako zobowiązania powstałego w następstwie zastosowania klauzul abuzywnych, przekroczenia granic swobody umów i zasad wykładni postanowień Regulaminu.

Zarzuty sformułowane w ramach drugiej podstawy kasacyjnej obejmują naruszenia art. 217 § 3 k.p.c. i art. 278 § 1 k.p.c. przez pominięcie dowodów z uchwał NBP i przyjęcie dopuszczalności dowodu z opinii biegłego na okoliczność wystąpienia „istotnej zmiany na rynku finansowym”, a także naruszenia art. 244 k.p.c. (napisano k.c.) przez nieuwzględnienie okresu wynikającego z dokumentów urzędowych.

Powód wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części, tj. oddalającej apelację i obciążającej go kosztami postępowania apelacyjnego i o przekazanie sprawy Sądowi II instancji do ponownego rozpoznania.

Pozwany Bank w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o oddalenie tej skargi i o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, wskazując na argumentację mającą sprzeciwić się zasadności zarzutów sformułowanych w skardze kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spośród zarzutów zgłoszonych w ramach drugiej podstawy kasacyjnej zasadnym okazał się zarzut kwestionujący przyjęcie dopuszczalności posłużenia się przez Sąd dowodem z opinii biegłego na okoliczność rozumienia przesłanki, użytej w postanowieniu § 9 ust. 2 Regulaminu pozwanego Banku, a mianowicie „istotnych zmian na rynku finansowym”. Z mocy art. 278 § 1 k.p.c. Sąd może wezwać biegłego w celu zasięgnięcia opinii w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych. Jednakże uznanie przez Sąd Apelacyjny za miarodajną wyłącznie opinii biegłego na okoliczność rozumienia przez strony przesłanki użytej w postanowieniu wzorca umowy (regulaminu), stworzonego przez stronę pozwaną, a uprawniającej twórcę wzorca do korzystania z określonego w tym postanowieniu uprawnienia, nastąpiło z pominięciem badania stanowiska stron co do rozumienia tej przesłanki. Tymczasem postanowienia prawidłowo doręczonego wzorca umowy,

obok postanowień samej umowy, kształtują treść stosunku zobowiązaniowego łączącego strony, a ich rozumienie przez strony tego stosunku wymaga posłużenia się przez Sąd normami art. 65 § 1 i § 2 k.c., a nie ograniczenie się do oceny rozumienia konkretnej przesłanki regulaminowej przez biegłego.

W tej sytuacji co najmniej przedwczesna jest ocena Sądu Apelacyjnego, że powód godził się na dokonanie oceny rozumienia przesłanki „istotnych zmian na rynku finansowym” przez pozwany Bank, a której zaistnienie uzasadniało uprawnienie Banku do żądania zwiększenia zabezpieczenia. Skoro więc powód wskazywał dowody mające potwierdzać inną w jego ocenie cezurę czasową odnoszącą się do rozumienia przez niego tej przesłanki z § 9 ust. 2 Regulaminu, a Sąd pominął te dowody, ograniczając się wyłącznie do wewnętrznego algorytmu pozwanego Banku jako obiektywizującego pojęcie spornej przesłanki (s. 44 uzasadnienia), to naruszył w ten sposób art. 217 § 3 k.p.c., w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy, przez uchylenie się od pogłębionej oceny treści łączącego strony tego sporu stosunku zobowiązaniowego.

Zasadnymi okazały się również zarzuty naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 22¹ k.c. w następstwie odmowy zastosowania regulacji odnoszącej się do ochrony konsumentów wskutek uznania łączącego strony stosunku prawnego za specyficzny (niekonsumencki”) stosunek prawny (s. 45 uzasadnienia) ze względu na przedmiot i charakter umowy, jak i wysokie kompetencje powoda, który świadomie podejmował ryzyko związane z transakcjami walutowymi.

Rację ma skarżący, że odmowę stosowania instrumentów ochrony prawnej konsumentów musiałoby uzasadniać uznanie powoda za niemającego statusu prawnego konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. Tymczasem Sąd Apelacyjny, uzasadniając odmowę zastosowania wobec powoda tych regulacji prawnych, posłużył się (s. 45) argumentami nieobjętymi hipotezą normy art. 22¹ k.c., określającej jurydyczne pojęcie konsumenta.

Przesłanką istotną dla możliwości uznania powoda jako osoby fizycznej za konsumenta było przesądzenie czy umowy zawarte przez niego z pozwanym Bankiem były czynnościami prawnymi niezwiązanymi bezpośrednio z jego działalnością gospodarczą lub zawodową. Tymczasem Sąd Apelacyjny pomijając

dokonanie oceny tej przesłanki ustawowej z art. 22¹ k.c., posłużył się oceną okoliczności pozaustawowych (specyficzny (niekonsumencki) stosunek prawny, wysokie kompetencje powoda, świadome podejmowanie przezeń ryzyka), co czyni przedwczesnym odmowę uznania powoda za konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., a w konsekwencji przedwczesną odmowę zastosowania wobec niego przepisów mających za przedmiot ochronę konsumentów (art. 385¹ i nast. k.c.). Świadome podejmowanie ryzyka związanego z transakcjami walutowymi, nie będące przesłanką jurydycznej kwalifikacji osoby fizycznej jako konsumenta, nie było zresztą wyłącznie udziałem samego powoda. Świadome podejmowanie ryzyka związanego z tymi transakcjami walutowymi było udziałem także i pozwanego Banku, co jednoznacznie przyjął Sąd Apelacyjny stwierdzając, że pozwany ten podejmował ryzyko niedoubezpieczenia transakcji w sytuacji nagłej zmiany kursu.

Zasadnie zarzucił skarżący naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz niewłaściwe zastosowanie art. 353¹ k.c. wskutek uznania Sądu, że z postanowień § 9 ust. 2 i § 13 ust. 1 Regulaminu pozwanego wynika, iż w przypadku wystąpienia istotnych zmian na rynku finansowym uprawnienie Banku do podwyższenia aktualnej kwoty depozytu gwarancyjnego ma odpowiednie zastosowanie do zabezpieczenia w postaci blokady środków lokaty terminowej, a to z racji odwołania zawartego w § 13 ust. 1 Regulaminu, i że ta wartość środków może również zostać podwyższona.

Tymczasem z dokumentów potwierdzenia zawarcia obu negocjowanych terminowych transakcji wymiany walut wynika jednoznacznie, że zabezpieczenie zostało ustanowione w formie blokad środków lokat terminowych, różniących się jedynie nieznacznie wysokością kwot zablokowanych lokat terminowych (k. 75 i k. 75 akt), a nie w formie depozytów gwarancyjnych, będących inną, chociaż jedną z trzech możliwych form ustanowienia zabezpieczenia przewidzianych w § 6 ust. 1 Regulaminu.

Z kolei z § 9 ust. 2 Regulaminu wynika wprost uprawnienie pozwanego Banku do żądania podwyższenia aktualnej kwoty depozytu gwarancyjnego, a z § 9 ust. 3 wynika, że posiadacz rachunku zobowiązany jest do podwyższenia kwoty

zabezpieczenia. Uchybienie temu obowiązкови posiadacza rachunku skutkuje uprawnieniami Banku określonymi w § 10 Regulaminu.

Żadne z wymienionych uprzednio postanowień Regulaminu nie stanowi *expressis verbis* o zabezpieczeniu w formie blokady środków lokaty terminowej. Z kolei z § 13 ust. 1 Regulaminu, odnoszącego się już wprost do formy zabezpieczenia ustanowionego przez strony w umowie, a więc blokady środków lokat terminowych, wynika że zabezpieczenia w tej właśnie formie powinny być ustanowione w kwocie nie niższej niż wysokość depozytu gwarancyjnego, z zastrzeżeniem § 9 ust. 2 i 3 Regulaminu. Takie brzmienie obu postanowień Regulaminu wywołuje poważne wątpliwości co do ich wzajemnej relacji. Z brzmienia § 13 ust. 1 wynika wprost powinność, aby zabezpieczenie w formie blokady środków lokaty terminowej było ustanowione (a nie podwyższone) w kwocie nie niższej niż wysokość depozytu gwarancyjnego, którego wysokość - z mocy § 9 ust. 1 Regulaminu - ustala się zgodnie z Komunikatem Banku [...] SA. Skoro więc przedmiotem regulacji w § 13 ust. 1 Regulaminu jest wprost określenie wysokości ustanawianego zabezpieczenia ale wyłącznie w formie blokady środków lokaty terminowej, to powstaje wątpliwość o przedmiotowy zakres zawartego w nim odesłania „... z zastrzeżeniem § 9 ust. 2 i 3”, a mianowicie, czy odesłanie to odnosi się także do podwyższenia aktualnej kwoty ustanowionego uprzednio we właściwej wysokości zabezpieczenia w formie blokady środków lokaty terminowej, a więc nie w formie depozytu gwarancyjnego.

Wątpliwości interpretacyjne pogłębia okoliczność, że postanowienie § 10 ust. 1 Regulaminu, przewidujące określone w nim uprawnienia Banku w razie uchybienia przez posiadacza rachunku obowiązкови ustanowienia zabezpieczenia w podwyższonej wymaganej wysokości, poprzedza § 13 ust. 1 Regulaminu, w którym brak jest stosownego odesłania do § 10 ust. 1 Regulaminu, analogicznego jak odesłanie do § 9 ust. 2 i 3.

Zasadnie więc skarżący zanegował ocenę Sądu Apelacyjnego, aprobującą prawidłowość oceny Sądu I instancji co do określenia treści łączącego strony stosunku umownego jako zgodną z zasadami wykładni wynikającymi z art. 65 § 1 i § 2 k.c. (s. 40). Nadto zważyć należy, że jeżeli postanowienia wzorca umowy

są niejednoznaczne to tłumaczy się je na korzyść konsumenta (wyrok SN z dnia 21 czerwca 2007 r. IV CSK 95/07, niepubl.) z mocy art. 385 § 2 k.c., a kwestia oceny poprawności odmowy przyznania powodowi takiego statusu została już wcześniej zakwestionowana jako dokonana co najmniej przedwcześnie, a to wobec posłużenia się przez Sąd Apelacyjny pozaustawowymi przesłankami negatywnymi (s. 45).

Na obecnym etapie postępowania bezprzedmiotowa jest więc ocena pozostałych zarzutów skargi kasacyjnej, ponieważ ocena zarzutów niewłaściwego zastosowania art. 476 k.c., art. 410 § 1 i 2 k.c. oraz art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. powinna być dokonana dopiero po uprzednim ponownym określeniu treści łączącego strony stosunku zobowiązaniowego, wyznaczonej postanowieniami umów oraz postanowieniami wzorca umowy w postaci Regulaminu i dokonanej z uwzględnieniem prawidłowego zastosowania tych przepisów, których zarzuty naruszenia Sąd Najwyższy uwzględnił.

Sąd Najwyższy nie odrzucił skargi kasacyjnej (zaskarżającej wyrok w całości) w części obejmującej zaskarżenie także pkt I sentencji wyroku Sądu Apelacyjnego, uznając w oparciu o treść uzasadnienia skargi kasacyjnej, że powód nie zaskarżył wyroku w część obejmującej sprostowanie niedokładności w oznaczeniu pozwanego.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c.

kc

jw